

ВИКЛАДАННЯ ФОНЕТИКИ В ПОЛІНАЦІОНАЛЬНИХ ГРУПАХ

У сучасній практиці викладання російської мови як іноземної особлива увага приділяється фонетиці, оскільки формування фонетичної системи російської мови тих, що навчаються, є основою успішної комунікативної діяльності. У статті розглядаються питання щодо реалізації лінгвометодичної концепції навчання практичній фонетиці російської мови як іноземної, що базується на принципі комунікативності та забезпечує формування навичок мовної, мовленнєвої та міжкультурної компетенції.

Ключові слова: *полінаціональні групи, комунікативний підхід, національно-орієнтована лінгвометодична концепція, фонетична компетенція, міжкультурна комунікація*

Постановка проблеми. Фонетика – один з аспектів лінгвістичної компетенції тих, що навчаються, який потребує особливої уваги на початковому етапі, оскільки лінгвістична компетенція в фонетичній сфері є базою всього наступного навчання мові. Разом з питанням про значення аспектного, спеціалізованого навчання фонетиці та рівня фонетичної компетенції тих, що навчаються, виникає питання про співвідношення методичних принципів комунікативності, лінгвістичної компетенції в сфері російської мови та національної орієнтації на фонетичну систему рідної мови тих, що навчаються.

Аналіз досліджень і публікацій. Ці питання розглядаються в працях В.В.Виноградова, Л.А.Вербицької, Н.О.Любимової (лінгвістичне та психологічне дослідження інтерференції); Л.В.Щерби, Л.Р.Зіндер, Н.Д.Світозарової, І.М.Логінової (фундаментальні праці з теоретичної фонетики); П.Б.Гурвіча, Є.І.Пассова, С.Ф.Шатилова (фундаментальні праці стосовно навчання іноземній мові та російській мові як іноземній); О.А.Бризгунової, М.М.Галєєвої, Р.І.Соболевої, О.В.Сорокіної (фундаментальні праці стосовно навчання фонетичному оформленню мовлення нерідною мовою).

Метою дослідження є обґрунтування необхідності використання певної лінгвометодичної концепції навчання практичній фонетиці російської мови як іноземної в полінаціональних групах, що базується на принципі комунікативності. Для досягнення цієї мети необхідно виконати наступні завдання: виявити типові помилки та ускладнення у студентів-іноземців полінаціональних контингентів, описати ці помилки та ускладнення, виділити комунікативно значущі помилки, інтерпретувати причини їх виникнення, визначити шляхи усунення ускладнень та обґрунтувати певну систему подання фонетичного матеріалу з використанням відповідних посібників з фонетики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Матеріалом для нашого дослідження були письмові роботи, контрольні роботи та усні відповіді іноземних студентів, які навчаються на підготовчому факультеті у полінаціональних групах у першому концентрі початкового етапу навчання, контрольні роботи та матеріали анкетування студентів з питань про комунікативні ускладнення. Необхідність переосмислення феномену помилки в мовленні іноземних студентів, які навчаються російській мові, звертає нас до джерел проблеми.

З урахуванням того, що фонетика містить звукобуквену систему, відомості про наголос, синтагматичне членування фрази та інтонацію, ми провели класифікацію типових помилок та труднощів у відповідності з цими аспектами.

Артикуляційні помилки, наприклад, йотування я, ю, е, ё в позиції після приголосного (мйясо, пйять); відсутність опозиції за твердістю-м'якістю л (лублу, блудо); відсутність диференціації приголосних за дзвінкістю-глухістю б-п (бабка замість папка); вимова д и т з придиханням (у словах дядя, тётя, день) в англомовних студентів; вимова африкати дж на місці ж (даже - дадже, тоже - тодже); м'яка вимова ж і ш (живу, широкий, шея);

труднощі у вимові проривних приголосних, поява проміжних голосних (*вистреча*); розподібнення приголосних у сполученні прийменника з різними частинами мови (*в комнаті, в країні*); поява проміжного голосного (наприклад, *и, а*) у сполученнях прийменника з різними частинами мови (*ва містечку, ва інституті, ви класі*); порушення якісної редукції ненаголошених голосних (*молоко, весна, весняний*); нерозрізнення фонем *о, у, ы-и* та порушення артикуляції (*урок, был, пил, мыло*).

Помилки у наголосі: недостатнє напруження у вимові наголошеного складу; недостатня довжина під час вимови наголошеного складу; неправильний наголос під час зміни граматичної форми (*дом - дома', місто - містечка'*); наявність побічного наголосу у двоосновних словах (*пищеварительний*); тенденція до наголосу на другому складі у трискладових словах (*бабушка, дедушка*), слабкі навички визначення ритмічної моделі слова.

Помилки в інтонаційному оформленні висловлювання, помилки в синтагматичному членуванні фрази: відсутність зниження тону у постцентровій частині майже всіх інтонаційних конструкцій; помилки у визначенні центра ІК, тобто моменту комунікативно значущої зміни тону; відсутність подовження голосних для розташування інтонаційного малюнка в коротких фразах: ІК - 4 (*А ви-ви-ви?*); помилки, пов'язані з багатозначністю інтонаційних конструкцій (наприклад, ІК-2 вживається для висловлення і питання з питальним словом, і прохання, наказу, вимоги, і привітання, і звертання, і логічного виділення слова, і альтернативного вибору).

Слід зазначити, що типові ускладнення китайських студентів, невелика кількість яких навчається в полінаціональних групах, це складова вимова багатоскладових слів, відсутність диференціації частин мови, окремих слів в мовленнєвому потоці і, відповідно, порушення загального змісту висловлювання, а також труднощі у сприйнятті інтонаційного малюнку фрази, у синтагматичному членуванні фрази. Це пояснюється, з одного боку, тим, що у Китаї при навчанні іноземним мовам пріоритетними видами мовленнєвої діяльності є читання і письмо. А учбові дії з розвитку комунікативних вмінь, навичків говоріння й сприйняття мови на слух, формування мовної догадки, стають важкими для більшості студентів [3:19]. З іншого боку, фонетичні помилки китайців на письмі – це наслідок невірної сприйняття й вимови звуків.

У зв'язку з цим з метою розвитку зазначених навичків у китайських студентів, на фонетичному етапі необхідно використовувати індивідуальний підхід, а саме, поетапне, пролонговане навчання основам російської фонетики за допомогою комунікативного комплексу спеціалізованих вправ з говоріння та аудіювання, а також завдань для самостійної роботи. Крім цього, необхідно створювати умови спілкування китайців та студентів інших національних контингентів в аудиторії та в позааудиторний час, що сприятиме успішній комунікації в полікультурному просторі. Навчання даного контингенту потребує диференційованого, індивідуального підходу з боку викладача.

Незважаючи на достатню кількість фонетичних вправ під час постановки вимови, зазначені помилки зберігались тривалий час у мовленні тих, що навчаються. У більшості випадків помилки, зазначені у першій та другій групі, пояснюються інтерференцією рідної мови студентів (наприклад, наявність побічного наголосу в багатоскладових словах зумовлена інтерференцією англійської мови). Що стосується третьої групи помилок, вони виявляються комунікативно значущими.

З метою попередження подібних труднощів нами впроваджується певна система подачі фонетичного матеріалу з опорою на рідну мову тих, що навчаються, чи на мову-посередник, і розробляються певні методичні посібники з фонетики. Опора на мову-посередник під час введення звукової системи російської мови полягає в наступному:

- 1) під час презентації звукових явищ, які збігаються в обох мовах;
- 2) під час презентації звукових явищ, які частково збігаються в обох мовах;
- 3) під час презентації звукових явищ, які відсутні в рідній мові тих, що навчаються.

З урахуванням того, що людина, яка розпочинає навчання російській мові, вже володіє рідною мовою, тобто відповідними навичками реалізації мовлення, класифікуємо

навички: 1) навички мовлення рідною мовою, які мають бути перенесені на новий мовний матеріал та актуалізовані; 2) навички, які були раніше сформовані на рідній мові й під час оволодіння іншомовним мовленням мають бути скорегованими; 3) навички, які відсутні у рідній мові і мають бути оформлені наново.

Отже, опанування навичками вимови повинно бути тісно пов'язаним з розвитком мовлення. Слова, які використовують у фонетичних тренінгах, повинні відповідати необхідному для даного рівня лексичному та інтенціональному мінімуму. Тексти для аудіювання не повинні зводитися до словарних диктантів чи фраз для бездумного повторення. Навички мовлення треба контролювати не тільки в сферах лексики та граматики, але й у сфері фонетики [6:37]. На етапі постановки вимови фонетичний матеріал необхідно вводити в мінімальний контекст (одиницею навчання є речення, а не окремих звук чи слово); кожен новий елемент повинен послідовно приєднуватись до раніше засвоєних; слід приділяти достатню увагу відпрацюванню правильного інтонування та реалізації російського словесного наголосу.

В укладеному нами методичному посібнику з фонетики передбачена система подачі фонетичних явищ з російської мови з опорою на мову-посередник, і вправ, спрямованих на корекцію фонетичних навичок [1:39].

Висновки. Наша концепція подання фонетичного матеріалу у полінаціональних групах базується на принципах опори на полінаціональність контингенту, практичної комунікативної направленості, урахування рідної мови студентів, взаємодії аспектності й комплексності, диференційованого, індивідуального підходу до тих, що навчаються.

Використання даної лінгвометодичної концепції на заняттях з російської мови як іноземної дозволить забезпечити формування правильної внутрішньої системи російської мови у тих, хто навчається, і, відповідно, мовної, мовленнєвої та міжкультурної компетенції.

Література

1. Березун Е.Ю., Иорданова Н.А. К проблеме создания учебного пособия по вводно-фонетическому курсу для студентов-иностранцев подготовительного этапа обучения//Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі: тези XI Міжнарод. наук.-практич. конф. – Харків: ЕкоПерспектива, 2007.
2. Вагнер В.Н. Методика преподавания русского языка англоговорящим и франкоговорящим на основе сопоставительного анализа. – М.: Владос, 2001.
3. Жавжарова Е.А., Сергиенко Г.А. Роль преподавателя РКИ: социально-психологический взгляд на педагогическую деятельность//Реализация традиционных методов и поиск инноваций в процессе подготовки иностранных студентов в современном высшем учебном заведении: тезисы Междунар. науч.-практич. конф. – Харьков: НТУ «ХПН», 2008.
4. Зимняя И.А., Леонтьев А.А. Психологические особенности начального овладения иностранным языком//Вопросы обучения русскому языку иностранцев на начальном этапе обучения. – М., 1976.
5. Любимова Н.А. Фонетический аспект общения на неродном языке. Л., 1988.
6. Просвирнина И.С. Обучение фонетике русского языка.- Известия Уральского государственного университета №33 (2004). Гуманитарные науки. Выпуск 8.

Надійшла до редколегії 1.02.2011

Березун Е.Ю., Иорданова Н.А. Преподавание фонетики в полинациональных группах.

В современной практике преподавания русского языка как иностранного фонетике должно быть уделено особое внимание, так как формирование фонетической системы русского языка у обучаемых является основой успешного осуществления коммуникативной деятельности. В статье рассматриваются вопросы лингвометодической концепции обучения практической фонетике русского языка как иностранного, основанной на принципе

коммуникативности и обеспечивающей формирование навыков языковой, речевой и межкультурной компетенции.

Ключевые слова: полинациональные группы, коммуникативный подход, лингвометодическая концепция, фонетическая компетенция, межкультурная коммуникация.

Berzun H.J., Iordanova N.A. Teaching Russian phonetic in polinational

In Teaching Russian as a Foreign Language special attention should be paid to Phonetical aspect. It implies formation phonetical system as a base of successful realization of communicative activity. The problems linguo-methodical conception of Teaching Russian phonetic, based on communicative approach, linguistic, speech and intercultural competency, is proposed to be considered.

Key word: polynational groups, communicative approach, linguo-methodical conception, linguistic, speech and intercultural competency, phonetical competency, intercultural communication.